

Datum
2017-02-27

Vårt diarienummer
2016-110-8902

Ert datum
2016-11-29

Er beteckning
U2016/04660/GV

Utbildningsdepartementet

103 33 STOCKHOLM

En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2016:77)

Sammanfattning

CSN har inga synpunkter på förslagen i utredningen. CSN vill dock framföra följande:

- CSN förstår förslaget om krav på elevers aktiva deltagande i avsnitt 25.2 så att studiehjälpen från CSN inte ska påverkas om eleven inte uppfyller kravet, vilket CSN anser är bra. Om tanken med förslaget ändå är att studiehjälpen ska påverkas så kommer detta leda till stora konsekvenser för såväl eleven som för skolan. För CSN skulle detta leda till ökad manuell handläggning och behov av anpassningar i handläggningssystem och de verktyg som skolorna använder för rapportering till CSN.
- Förslaget i avsnitt 25.3 om den tydligare möjligheten att gå längre i gymnasieskolan kan, med det ökande antalet nyanlända, leda till en ökning av antalet elever som behöver studiestöd under en längre tidsperiod än tre år.
- Förslaget i 25.10 om justeringar i utbudet av nationella program och inriktningar ger påverkan på elevers möjlighet att få inackorderingstillägg för utbildningarna och kan därmed även ge en viss påverkan på elevers val av utbildning.
- Elever som väljer att studera på en skola med en enskild huvudman i en annan kommun än hemkommunen i enlighet med ett samverkansavtal har i vissa fall inte samma möjligheter att få stöd för sin inackordering som elever vid en skola med en offentlig huvudman.

25.2 Krav på vårdnadshavares medverkan och elevers engagemang och närvaro

Angående förslaget att vårdnadshavare ska ges ett medverkansansvar framgår av utredningen att kravet på vårdnadshavarnas medverkan inte ska vara kopplat till någon sanktion. Angående förslaget om att elever ska delta aktivt i verksamheten sägs ingenting om vad kravet på aktivt deltagande är tänkt att innebära och vad konsekvenserna ska bli om eleven inte uppfyller detta krav. CSN tolkar förslaget om aktivt deltagande så att inte heller detta krav ska vara kopplat till någon form av sanktion. CSN utgår därmed från att elevers studiehjälp inte ska påverkas om kravet på eleven att vara aktiv inte uppfylls.

Om tanken med förslaget ändå är att en elevs bristande aktivitet i sig skulle kunna påverka rätten till studiehjälp från CSN på samma sätt som ogiltig frånvaro gör idag så motsätter sig CSN ett sådant förslag. Ett sådant förslag skulle få stora konsekvenser för såväl eleven som för skolan och leda till ökad arbetsbelastning på CSN och behov av anpassningar i IT-system. Se mer om detta nedan under avsnitt 26.

25.3 Tydligare möjlighet att gå längre i gymnasieskolan

CSN ställer sig positiv till förslaget, men vill framföra följande gällande punkten 2 i förslaget.

Redan idag rapporteras elever, som är inne på sitt tredje år på ett introduktionsprogram, som studerande till CSN. Även yngre elever som läser ett fjärde år på introduktionsprogrammet rapporteras. Detta visar att många skolor redan idag tillämpar möjligheten att ge elever möjlighet att läsa minst tre år eller, om de är yngre än 20 år, rätt att läsa fyra år på ett introduktionsprogram.

Med det ökande antalet nyanlända kan siffran för elever som kommer att behöva studiestöd under en längre tidsperiod antas öka. CSN har dock inte underlag för att kunna ställa en prognos på det ökade utflöde av studiestöd som förslaget skulle medföra, eftersom en sådan skulle bygga på kunskap om vilka förutsättningar målgruppen, vid en viss tidpunkt, har för att kunna tillgodogöra sig utbildningen på introduktionsprogrammet, vilket CSN saknar.

25.10 Justeringar i utbudet av nationella program och inriktningar

CSN har inget att erinra mot förslaget att justera utbudet av nationella program och inriktningar. Myndigheten vill dock uppmärksamma att justeringar i utbudet av nationella program och inriktningar skulle kunna få en viss påverkan på elevers val av utbildning.

När antalet nationella inriktningar som erbjuds på ett program minskar kan det få till följd att gymnasieskolorna i större utsträckning kommer att erbjuda lokala inriktningar eller profiler. Detta för att göra sin utbildning mer attraktiv och locka till sig en större andel elever.

Statligt inackorderingstillägg kan som huvudregel inte beviljas av CSN om det nationella programmet och den nationella inriktningen erbjuds på hemorten inom två timmars restid från föräldrahemmet¹. Det får till följd att en elev som väljer att läsa vid en enskild gymnasieskola, på grund av den lokala inriktning eller profil som skolan erbjuder, inte kan beviljas inackorderingstillägg av CSN om det nationella programmet och den nationella inriktningen erbjuds på hemorten inom två timmars restid. Detta även om skolan på hemorten varken tillhandahåller den valda lokala inriktningen eller profilen. Detta kan få konsekvensen att eleven avstår att läsa en önskad utbildning på en annan ort av den anledningen att han eller hon inte kan få rätt statligt stöd till inackordering.

25.11 Utbildningsutbudet – fortlöpande förnyelse och regional samverkan

CSN har inget att erinra mot förslaget, men vill nämna följande avseende punkten 3 i förslaget.

CSN ser idag att samverkansavtal kan få till följd att bestämmelserna om stöd till inackordering kan bli mer generösa för elever på gymnasieskolor med offentlig huvudman än för elever på gymnasieskolor med enskild huvudman.

När kommuner väljer att tillgodose behovet av gymnasial utbildning genom samverkansavtal med närliggande kommuner eller i en region, blir det vanligare att elever väljer att inackordera sig på en annan ort eller i en annan kommun för att studera. Finns samverkansavtal kan elever antas till en skola i en annan kommun eller region i första hand, precis som den mottagande kommunens egna elever. I dessa fall kan kommunerna bevilja stöd till inackordering för elever vid utbildningar med offentlig huvudman² i den

¹ 11 kap. 2 § sista stycket och 3 § Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNF 2001:6) om studiehjälp

² 15 kap. 32 § skollagen (2010:800)

kommun som avtalet avser. För elever på utbildningar med enskild huvudman är det CSN som prövar det statliga inackorderingstillägget enligt studiestödsregelverket. Det statliga inackorderingstillägget beviljas då som huvudregel endast om motsvarande utbildning inte ges på elevens hemort inom två timmars restid från föräldrahemmet³. En elev som, genom samverkansavtal, ges möjlighet att läsa vid en enskild skola i en annan kommun och som väljer att inackordera sig på skolorten, kan därför få avslag på sin ansökan om inackorderingstillägg från CSN, om den sökta utbildningen ligger inom två timmars restid från föräldrahemmet. Detta kan få till följd att en elev avstår att läsa en önskad utbildning på annan ort av den anledningen att han eller hon inte kan få statligt stöd till inackordering, trots att det finns ett samverkansavtal mellan kommunerna.

25.18 Utbildning för nyanlända elever

CSN ställer sig positiv till förslaget, men vill lämna följande synpunkter gällande punkten 1 i förslaget.

Att få läsa klart en gymnasieutbildning inom ramen för gymnasieskolan med skollagens krav på likvärdighet, systematiskt kvalitetsarbete och tillsyn tror CSN kommer att vara studiemotiverande och främja viljan att slutföra en utbildning i högre utsträckning än för elever som blir hänvisade vidare till den kommunala vuxenutbildningen. Eleverna är i de flesta fall redan bekanta med miljön och personalen på gymnasieskolan vilket också kan bidra till en ökad trygghet vid fortsatta studier.

Förslaget kan därmed antas innebära att fler elever än i dag kommer att läsa med studiestöd under en längre tidsperiod. CSN har dock inga uppgifter om hur många elever vid ett introduktionsprogram, som vid en viss ålder, saknar behörighet till ett nationellt program och kan därför inte ställa någon prognos på ökat utflöde av studiestöd för målgruppen.

³ 1 kap. 3 § Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNF 2001:6) om studiehjälp

25.23 Genomförande av utredningens förslag, ikraftträdande och tillämpning

Under förutsättning att förslaget i 25.2, om krav på elevers aktiva deltagande i verksamheten, inte är tänkt att leda till att en elev som inte uppfyller kravet ska få sin studiehjälp indraget, så har CSN inga synpunkter på förslaget om ikraftträdandetidpunkt.

Om det, mot förmodan, ändå är så att en elev som inte uppfyller kravet på aktivt deltagande ska få sin studiehjälp indragen så behöver CSN minst fyra månader för förberedelser från det att förslaget beslutas. Det är möjligt att skolorna kan komma att behöva mer tid än så. Det är inte lämpligt att införa ett sådant förslag mitt i ett läsår. CSN föreslår därför ett ikraftträdande till den 1 juli 2018 i denna del, under förutsättning att beslut om införande fattas minst fyra månader dessförinnan.

26 Konsekvenser

CSN utgår, som tidigare sagt, från att förslaget i 25.2 om krav på elevs aktiva deltagande inte ska vara förenat med någon sanktion och att elevens rätt till studiehjälp inte påverkas av om eleven inte uppfyller detta nya krav.

Om det ändå, mot förmodan, är tanken att studiehjälpen ska kunna dras in om den elev inte uppfyller kravet på att vara aktivt deltagande så kommer detta leda till stora konsekvenser för såväl eleven som för skolan och även ge kännbar påverkan på CSN.

Om studiehjälpen ska påverkas av att en elev inte är aktivt deltagande så måste skolorna rapportera sådan inaktivitet till CSN. Detta kommer att leda till en högre arbetsbelastning för både CSN och skolorna.

För att skolorna ska klara av att göra bedömningen av om en elev är aktiv eller inte kommer de att behöva vägledning avseende vad som menas med att vara aktiv. CSN tror att såväl bedömningen av som bevisningen för när en elevs deltagande inte ska anses vara aktivt kan bli svår. Elever kommer att ringa till CSN och hävda att de varit aktiva på lektionerna medan skolan kommer hävda att de inte varit aktiva. Skolorna kommer behöva skicka in underlag till CSN som visar att eleven inte varit aktivt deltagande. De måste då kunna visa när och hur länge eleven inte varit aktiv.

Om studiehjälpen ska dras in för en elev som inte är aktivt deltagande så kommer även bidrag från Försäkringskassan att kunna påverkas, eftersom en förutsättning för vissa bidrag från Försäkringskassan är att barnet har studiehjälp. Om studiehjälpen ska dras in för en elev som inte är aktiv på

lektionerna skulle det alltså kunna innebära en stor påverkan på en familjs ekonomiska situation.

Om studiehjälpen ska påverkas av att en elev inte är aktiv på lektionerna behöver CSN göra en hel del Anpassningar i myndighetens handläggningssystem samt i de verktyg som skolorna använder för att rapportera studerandeuppgifter till CSN. Tiden för detta arbete uppskattas till 5 900 timmar och beräknas uppgå till en kostnad av 2,5 miljoner kronor.

Beslut om detta remissvar har fattats av chefsjuristen Åke Svensson efter föredragning av verksjuristen Pernilla Björck. I arbetet med remissvaret har även utredaren Viktoria Sarwien, verksamhetsutvecklaren Anna Nyqvist, IT-arkitekten Karin Rödseth och systemspecialisten Göran Engstrand deltagit.

Åke Svensson

Pernilla Björck